

SŽ 2010 – AKÁ ÚRODA, TAKÁ ŽATVA

Časy, keď sa festivalové programy šli na mieru politickým priležitostiam a repertoárová skladba musela aspoň trochu zodpovedať politickej objednávke, sú, chvalabohu, dávno za nami. Plagát našich novodobých prehliadok – pravdaže ak pripustíme, že poroty na kraj-ských a celoštátnych úrovniach sa nemýlili vo výbere – teda zodpovedá realite a tomu, čo ochotnícke hnutie za príslušný rok ponúklo. Nezakrývame, existuje celý rad najmä dedinských súborov, ktoré si nacvičia svojho Urbánka pre potešenie vlastné a obyvateľov obce a nemajú žiadnu ambíciu zúčastniť sa súťaže. Domáci úspech im stačí. No treba pripustiť aj to, že v posledných rokoch ubúda súborov, ktoré majú ambíciu zúčastniť sa súťaží a merať svoje sily s inými, ba dosiahnuť vrcholnú metú – účasť na Scénickej žatve. A stačí, aby niektoré známe, osvedčené súbory nenaštudovali (alebo nestihli termín) žiadnu inscenáciu (napr. súbory z Partizánskeho, Prievidze...) a aj na najvyššom fóre slovenského ochotníctva to výrazne badať. Ešte pred pár rokmi bolo hojne súborov, ktoré sa hlásili k alternatíve – dnes ani tých niet a ich festival v Levoči sa premenil na festival mladých. Je to, po prvé, tým, že tzv. alternatívnych súborov rapídne ubudlo; zdá sa, že vyčerpali svoj potenciál, alebo sa profesionalizovali či aspoň poloprofessionalizovali (Divadelný ústav ich vedie vo svojich zoznamoch ako nezávislé telesá). Druhým dôvodom je, že tradičná činohra (t. j. súbor inscenujúci riadnu drámu s príbehom, charaktermi či typmi) je na rapídnom ústupe a naopak postupy, prostriedky včerajšej alternatívy sa stali všeobecným majetkom všetkých či takmer všetkých súborov, ktoré o súťaž majú záujem. Tak sa hranice medzi alternatívnymi a ostatnými súbormi de facto zotrelí, pričom originality je skromne. Opäť to má viacero príčin. Mladé, najmä mladé a mládežnícke súbory nemajú pre riadnu činohru pochopenie, čas a sily. Zväčša pracujú na pôde základných umeleckých škôl, kde proces je niekedy dôležitejší ako výsledný tvar. Štúdiom inscenácie sa podriaďuje alebo exploatuje prvky pedagogického procesu v osvojovaní základných scénických postupov a prostriedkov. A hľadá sa materiál, najčastejšie v prozaických predlohách, ktorý týmto zámerom a možnosťami vyhovuje. Pravdaže v literárnych zdrojoch sa hľadajú aj zaujímavé témy zodpovedajúce veku, skúsenostiam – divadelným i životným – členov takého zoskupení.

Keďže sa z divadiel a drámy vytratili tzv. veľké témy a vznikla postmoderna, ktorá stratila akýkoľvek záujem pochopiť a vyjadriť svet, ľudskú existenciu aj v spoločenských súradniciach; príbeh nahradila situácia a charakter, typy, zasa akési tiene ľudských bytostí, aj divadelné vyjadrovanie vedie cestami fragmentárnosti a časopriestorových strihov. Démonom súčasného divadelníctva – profesionálneho, aj zahraničného – sa stal obraz či presnejšie, výrez z obrazu sveta. („Kde sa končí celok, začína sa postmoderna!“ – Welsh).

Slovenské ochotnícke divadlo (práve tak ako české ochotníctvo) výrazne omladlo, ba viac, ovládli ho dievčatá. Na SŽ 2010 v Martine boli len dva slovenské súbory, v ktorých účinkovali dospelí – Divadlo Commedia Poprad a Hľadanie z Tlmáč. Pravdaže, vo viacerých súboroch účinkovali herci, ktorí už vlastnia občiansky preukaz, prípadne dovърšili osemnásť rokov. Na jednej strane je potešiteľné, že mladost nestráca o divadlo záujem, na druhej strane nebadáme, že by absolventi ZUŠ pokračovali po absolvovaní školy v divadelných aktivitách a vytvárali či posilňovali existujúce súbory s dospelým osadenstvom. Tí najtalentovanejší smerujú na konzervatóriá, na VŠMU, ba aj na DAMU v Prahe a JAMU v Brne. Sľubný dorast akoby sa strácal. A mládežnícke súbory, akokoľvek niektoré pokračujú viac rokov v kontinuálnej činnosti, po nejakom čase vymenia svoje členstvo a začínajú akoby odznova.

Nuž, in media res. Tohtoročná Scénická žatva, už osemdesiaty ôsmy ročník celoslovenského festivalu ochotníckych súborov, nemala

vyšokú úroveň v tom zmysle, že na javiskách Slovenského komorného divadla v Martine, ktoré s festivalom tradične dobre spolupracuje (veď divadelné závody, ako sa vtedy podujatie nazývalo, začínali a dlhé roky pôsobili práve na javisku Národného domu), chýbali prenikavé inscenačné výsledky; také, ktoré popri dobrej dramaturgickej voľbe by zaujali aj originalitou a kvalitou scénického spracovania.

Popradská Commedia, ktorá naštudovala po pražskom Národnom divadle hru Petra Turriniho *Jozef a Mária*, hrala už viacnásobne upravovaný text. Režisér (a predstaviteľ Jozefa) V. Benko sa usiloval dať komornej hre – spovedi dvoch životných strokotancov, ktorí strávia Štedrý večer v sklade obchodného domu, širší než len privátny rozmer. Chcel, aby jeho inscenácia zrkadlila aj čosi, čo by sme mohli nazvať – pravdaže s veľkým zveličením – divadlom sveta, t. j., aby reflektovala nielen súkromný príbeh opustených a sklamaných, ale aj beh sveta v širokom časovom zábere, kde sa stretáva prítomnosť s minulosťou. Aj keď V. Benko a predstaviteľka Márie Veronika Žoldáková (znovu na javisku po osemnástich rokoch) sú dobrí herci, často sa ich scénický opus menil na sériu humorných komentárov k prežitým životom. Dráma ustúpila do úzadia a proces zblížovania oboch (ktorý autor starostlivo napísal) sa udial v skrátanom dramatickom konaní.

Divadlo Al-Khareef, Damask – N. Bulbul, R. Alaswad: *Osamotený*.

DRK SoFrKa, Košice – *Tanec na streche*.

Divadlo u Zuzy Múzy, Nitra – *Svadba*.

Režisérka *Hmačského* súboru A. Senešiová je skúsená divadelníčka. Vybrala hru, vlastne dramatizáciu pôvodného románu, potom filmového scenára A. Hellsteniusa *Chvála bláznovstva alebo Elling a Kjell Bjarne*, ktorá spĺňala jej požiadavky na zaujímavý príbeh, herecké príležitosti (J. Krémár, M. Kabát, ktorým dobre asistoval J. Hruška ako Frank Asli) i na svoje domáce obecenstvo. Vznikla solídna inscenácia s dobrými výkonmi protagonistov, ale neúmerné skrátenie textu oslabilo účinok najmä tým, že proces adaptácie dvoch pacientov psychiatrickej liečebne trpiacich mnohými fóbiami, ktorých „pustili“ do praktického života, sa stal skratkovitý, schematizujúci. (Podľa členov súboru skracovali najmä preto, aby nemuseli urobiť prestávku a stratiť pozornosť divákov. Nazdávam sa, že táto obava nemá veľmi racionálne jadro.)

Súbor *Prosoienka* z oravského *Zákamenného* v réžii Z. Demkovej (výber hudby a scénografia P. Demko) pripravil vysoko estetický, viac tanečno-pohybový ako verbálne sa vyjadrujúci obraz *Domov*. Aktérky zvládli tanec, tvar bol neobyčajne fixovaný, premyslený. Paralela života ľudí, mladých ľudí a divých husí, ktoré vždy hľadajú svoj rodný domov, sprevádzali pôsobivé projekcie fotografií ľudí z rôznych končín sveta a krásne zábery z oravskej prírody. Tie však občas pôsobili iba ako ilustrácia a málokedy sa darilo, aby pôsobili ako kontrapunkt k tancu, alebo rozvíjali jeho myšlienky a obrazy.

Zrkadielko, povedzže mi... je názov inscenácie súboru *Hastroši z Košíc*. Stvoriteľka inscenácie M. Harčariková s D. Schönovou a M. Štrbikovou načrtla vtipný obraz dvoch mladých dievčat, ktoré sa usilujú zorientovať vo svete: či sú krásna tvár a pekná postava to najdôležitejšie v živote, alebo existujú aj iné hodnoty. Táto miniatúra, pravdaže, napokon povie, že okrem krásy sú na svete aj iné dôležitejšie veci – napr. priateľstvo.

Celkom miniatúrna miniatúra *O hladnom prasiatku DS „L“ pri ZUŠ v Levoči* (aktéri S. Skurka, L. Šurcová) využila verše J. Pavloviča. Citlivo, hravo, pôvabne, priam rozkošne. Príklad, keď detská hravosť je otcom i materou tvorivosti. M. Muránska znovu dokázala, ako možno pracovať s najmenšími hercami. (Osamelá princezná DDS *Dobrozviťaz* z Nižnej a *Škriatok* sa zo sna predstaví BS *Diócska* – *Figura zo Sládkovičova* do Martina nepricestovali.)

S titulom víťaza prehliadky divadla mladých v Levoči pricestoval do Martina *DS Zasesmelendve* pri ZUŠ J. Rosinského z Nitry. M. Šišková zvolila pre svojich zverencov dramatizáciu románu Arta Paasilinnu *Vlčie leto laponského mlynára*. Voľná dramatizácia, uvádzaná pod názvom *Príbeh laponského mlynára*, pravdaže, musela rozsiahly príbeh redukovat'. A urobila to spôsobom prihlásenia k divadelnej realite a bez sledovania psychologických motívácií konania dedinskej society, ktorá odmietne prítomnosť prišelca – mlynára, a zavraždí ho len preto, že je iný. Problém nie nový, žiaľ, stále aktuálny – aj u nás. Vznikla séria obrazov, takmer statických príbehov, ktoré nedemon-

štrovali proces, ale jednotlivé fázy narastania nenávisti a agresivity; zrozumiteľná, kultivovaná, aj výtvarne obsažná séria. Kameňom úrazu takýchto adaptácií je statickosť, v tomto prípade iba znakovko koncipovanej postavy mlynára.

Z levočskej prehliadky prišiel aj súbor *Divadlo u Zuzy Múzy*, SZUŠ Tralaškola z Nitry. Desať mladých aktérov si pripravilo text *Svadba* na tradičnú tému – dievčatá sa chcú vydávať, kradnú si frajerov, sporia sa... Celkom ako v starej slovenskej dráme a próze. Nie, nevyužívali povinné čítanie, ale koncipovali svoj rýchly príbeh akoby zo stôp školského čítania, ktoré im uviazli v pamäti. Režisérka K. Ševelová zvolila grotesknú štylizáciu úvodu (živý obraz na spôsob starých fotografií), ale v hereckej akcii sa presadilo kvázi realistické herectvo či ponáška naň. Na mnohých pôsobilo ako divadlo z dávnejších čias. Nepodarilo sa totiž úvodný groteskný, hyperbolizačný akt pretaviť do scénického diania.

Z Hviezdoslavovho Kubína sa na SŽ prebojoval *DRK SoFrKa z Košíc* s kompozíciou básní mladej autorky L. Viktorovej. Tanec na streche zaradili na HK do kategórie detských recitačných kolektívov, no popri veršoch sa súbor pod vedením M. Harčarikovej usiloval aj o javiskovú metaforu – pohybom, mizanscénou, kostýmom. Tri mladé interpretky svojím dielkom hľadali odpovede na otázky všedného dňa – ako žiť, čím byť, hľadali nové uhly pohľadu, napr. pohľad z výšky či naopak zdola, z akejsi žabej perspektívy. No túžbou je byť vysoko, nad všetkým, vznášať sa nad prízemnosťou.

Arnošt Goldflam dávnejšie napísal sériu antirozprávok, príbehov, v ktorých zlo vždy zvíťazí. *Bratislavský GONG* (M. Homolová, P. Varga – réžia) ich zasadil do rodiny, keď im vypne v byte elektrinu. Tma, chvíľa ako stvorená na rozprávanie rozprávok. Krvavé koleno (názov inscenácie podľa jednej z rozprávok) však nedosiahol výraznejší divadelný tvar a popri niekoľkých vtipných situáciách sa na javisku najmä rozprávalo. Inscenácia zvíťazila na festivale *Divadlo a deti* v Rímskej Sobote. Z rovnakej prehliadky navrhli pre SŽ aj inscenáciu *V štyridsiatom piatom bola nuda* (podľa poviedky M. Babaríka A potom štekol pes). Provokatívny názov dával šancu vytvoriť obraz sveta mladého chlapca, ktorý nevníma vojnu (iba otec nie je doma), ale intenzívne vníma rozpujúce sa ženstvo susedy Ley. O. Hraška, ktorý mal zvládnuť hrané scény i komentáre a spojovacie texty príbehu, sa ukázal ako disponovaný herec. Žiaľ, text trpel viacerými neobratnosťami a nestarostlivou prácou s faktami.

Tretím účinkujúcim z festivalu divadla hraného dospelými pre deti bola miniatúra *Mucha*. Prostriedkami pohybového divadla – ešte nie pantomímy – zahral V. Mikolajčík etudku o mladom mužovi, ktorý chce otravnú muchu najprv zabiť a napokon sa s ňou skamaráti. Milé, ale...

Osobitný blok mali mať víťazi z Hviezdoslavovho Kubína. Z pôvodne štyroch recitátoriek (aj tu ženské pohlavie ovláda recitátorskú špičku) do Martina prišli iba dve. *Michaela Viskupičová*, absolventka modranskej pedagogickej školy strhujúcim spôsobom predniesla málo známu *Hviezdoslavovu* báseň *Anča*. Baladický príbeh chudobnej dievčiny, ktorá ide na tancovačku, aby na nej našla smrť, zvládla s hlbokým porozumením pre obsah, typ básne, s technikou verbálneho prejavu (rytmus, práca s pauzou, kadenciou slov, dôrazy, dynamika prejavu), aký u nás vidieť veľmi, veľmi zriedka. Neprehrávala, neverbálne prostriedky používala striedom, ale presne, slovom obsiahla celú škálu umeleckého prednesu. Recitovala aj pasus z *Eugena Onegina* A. S. Puškina. Nie obligátny list Tatiany Oneginovi, ale záver, keď sa cesty oboch postáv definitívne rozišli a na lásku sadol mrak vtedajšieho neporozumenia. Zaujímavá voľba a opäť suverénny výkon. *Anna Rakovská* z Prešova si vybrala *Monzóovu* poviedku *Ropucha*. Ironický príbeh parafrázujúci rozprávku o princovi a zakliatej princeznej zvládla sugestívne, so zmyslom pre humorné akcenty. E. Kášová z Prešova, ktorá mala recitovať *Válkových Štvornožcov* a E. Palkovičová z Bratislavy, ktorá mala predniesť *Kafkových Orodovníkov*, do Martina neprišli. Z bloku HK zostalo teda torzo, ale prednes M. Viskupičovej vynahradil pozorným poslucháčom to, čo nepočuli. Porota SŽ bez zaváhania a jednomyselne udelila prestížnu (a jediná) Cenu za tvorivý čin roka práve jej prednesu *Hviezdoslava*.

Na návrh Slovenského strediska AITA/IATA vystúpili na SŽ tri zahraničné súbory. Divadlo VHV zo srbskej Kovačice predstavilo aj u nás známu hru vychytenej srbskej autorky B. Srbljanovičovej *Rodinné príbehy* v réžii Danky Hriešik, drsný obraz o mladých ľuďoch, ktorí sa hrajú na svojich dospelých rodičov so všetkou hrubosťou a agresívnosťou. Inscenácia bola herecky dosť jednoduchá, priamočiara v zobrazovaní, kládla dôrazu najmä na hrubosť, chýbali kontrastné motívy a pasusy. Zato Divadelné štúdio A. Gončaruka zo sibírskeho Omska predviedlo profesionálne vytríbenú inscenáciu, ktorej podkladom bola hra F. G. Lorcu *O tom, ako sa Perlimplin v záhrade do Belisy zaľúbil*. Autorovu pôvodinu dôkladne prepracovali, situácie i dialógy nahradili tanec, symbolika, hudba; ale to základné, čo charakterizuje Lorcovu dramatikú – láska, vášeň, sloboda – v inscenácii zostalo, iba sa vyjadriť iným spôsobom. Ide o súbor ostrieľaný medzinárodnými festivalmi, dobre trébovaný, herecky i tanečne mimoriadne disponovaný. Treba dodať, že jeho aktérmi sú bývalí študenti Omskej univerzity, divadelnej fakulty a ich režisér A. Gončaruk bol ich pedagógom.

České ochotníctvo, na SŽ tradične prítomné, zastupoval súbor Štúdia Dagmar z Karlových Varov. Režisérka Hana Franková-Hniličková vybrala pre päť svojich mladých hercov a jedno malé dievčatko slávnu knihu J. D. Salingeru *Kto chytá v žite*, román starý viac ako polstoročie, ktorý v čase svojho vydania znamenal priam literárnu revolúciu. Autor v nej sprítomnil životné pocity mladých, sotva dospelých Američanov, ktorým sa svet dospelých, celý ten americký zážrak a americký spôsob života priam hnuší. Titulnú postavu a jeho priateľov postupne, preberajúc si ako štafetu, hrajú v karlovarskej inscenácii štyria aktéri. Hrajú ju disponovane, so zreteľným zmyslom pre obsah i formu (hrá sa v aréne), v dobre nastavenom rytme. Je to jeden z pozitívnych príkladov, ako preložiť príbeh z jazyka literatúry do jazyka

DS A. Gončaruka, Omsk – F. G. Lorca: *O tom, ako sa Perlimplin v záhrade do Belisy zaľúbil*.

divadla. Tu sa už nielen hovorí, ale aj scénicky koná, významy nie sú skryté iba v slovách, intonácii, ale aj vo fyzickom konaní.

Tri zahraničné súbory doplnili veľmi dobre program Scénickej žatvy, ktorá tohto roku z finančných dôvodov, bola o deň kratšia. Ako som už predznamenal, nezapíše sa do dejín festivalu mimoriadnymi činmi, skôr úsilím a pestrosťou. A dobrou atmosférou, ktorú nenarušili ani dažde, čo sužovali turčiansku záhradku.

VLADIMÍR ŠTEFKO
Foto Filip Lašut

DIVADLO JE MOJÍM DRUHÝM POVOLANÍM

21

Prísť na Scénickú žatvu neznamena len uvidieť najlepšie predstavenia predchádzajúcej sezóny amatérskeho divadla, ale aj stretnúť jej pravidelného návštevníka FRANZA JOSEPHA WITTINGA z Nemecka.

Môže byť hádam niečo u nás vzorom pre nemeckých divadelníkov?

Z vašej amatérskej kultúry si možno brať za príklad veľmi veľa. Máte napríklad veľmi dobre riadenú organizáciu festivalov, veľa miestnych a regionálnych festivalov, kde sa možno predstaviť s novými myšlienkami a inscenáciami. Ja osobne dostávam pri svojich návštevách na Slovensku viac, než si myslíte.

Sú pre vás u nás niektorí ľudia alebo kontakty osobitne vzácne?

Mám tu veľa priateľov, a vždy sa s nimi rád stretávam, najmä s osobitými typmi hercov, keďže sám som najmä režisér. Ale neviem ich menovať, lebo z toľkých inscenácií a súborov si ich mená aj ťažko zapamätám. Zo stretnutí s nimi často získavam zvláštnu silu potrebnú pre amatérske divadlo.

Čo vás priťahuje prichádzať do Martina každý rok?

Nie som tu každý rok, ale chodím veľmi často, čo rád priznávam. Kedy som tu bol po prvý raz, si presne nepamätám, myslím, že to bolo v roku 1986 alebo 1987, ale odvtedy ma tu stále drží veľmi osobitá atmosféra Scénickej žatvy. Martin neznamena len festival s jeho predstaveniami, lebo takmer každý ročník prináša vždy výborné inscenácie, ale jeho osobitá atmosféra spočíva v tom, že tu

stretávam ľudí, ktorí sa veľmi zodpovedne a poctivo venujú tvorbe divadla a môžem sa s nimi o nej zasvätené rozprávať. Som tu však aj z praktických dôvodov – hľadať a vybrať inscenácie na náš festival v Paderborne.

Môžete ho bližšie predstaviť našim čitateľom?

Je to medzinárodný festival, ktorý sa volá Festival mladosti v kultúre a zúčastnilo sa na ňom už veľa slovenských kolektívov. Bol tu Jozef Krasula so svojím súborom a niekoľkými inscenáciami, ale aj iné slovenské a české súbory. Na festivale sa zúčastňuje asi 12 – 16 kolektívov, pričom väčšina je zo zahraničia. Pozývame aj 4 – 5 nemeckých súborov na základe môjho výberu. My máme totiž v Nemecku iný sys-

Divadlo mladých, Paderborn – *Máj 1917*, z roku 1997.

Franz Joseph Witting (v strede) na SŽ 2010

tém, a to nielen výberu súborov na festival. Pred piatimi rokmi sme sa však rozhodli realizovať ideu tematických festivalov, čo znamená, že dva dni festivalu venujeme určitej špeciálnej oblasti alebo téme, napríklad tanečnému divadlu, divadlu a videu, alebo ukázkam spracovania šialenstva v divadle. Potom pripravujeme diskusie k týmto zvoleným témam.

Náš ústredný fotograf amatérskeho divadla Filip Lašut rád spomína na váš festival...

Filip Lašut je osobitý kontakt, lebo je už pätnásť rokov jeho fotografom. Prichádza každý rok, sníma, pripravuje prezentácie a mal už aj samostatnú veľkú výstavu fotografií. Môžem menovať aj Jozefa Krasulu, ktorý na tomto festivale predstavil už niekoľko svojich inscenácií, ďalej Alenu Štefkovú, bez ktorej si neviem predstaviť Scénickú žatvu, spomínam si dosť presne aj na prvé stretnutie s vami na tomto festivale, mám rád výborného herca Vlada Benka z Popradu a viacero zaujímavých ľudí.

Môžete nám predstaviť súčasné nemecké amatérske divadlo?

Ťažko ho možno predstaviť na malej ploche, lebo pred pádom berlínskeho múra sme boli starou a dnes sme novou krajinou. Nielen spoločenská situácia v západnom Nemecku a Nemeckej demokratickej republike boli dosť odlišné, čo sa odrážalo aj v divadle. V západnom Nemecku sme mali veľmi veľa súborov napríklad v dedinách, ktoré hrali kvalitatívne rozdielne predstavenia. Vo východnom Nemecku nebolo toľko súborov, ale boli a sú to vynikajúce inscenácie, ktoré pripravujú výborne pripravení režiséri. V západnej časti výsledok závisí vždy od režiséra, súbory sú od neho viac závislé, potrebujú jeho pomoc. V dnešnej situácii však nedostávame veľa peňazí, väčšina súborov musí žiť z vlastných príjmov, čo sa ale v Nemecku dá. Potom však máme aj tzv. nezávislé, voľné súbory, ktoré fungujú ako amatérske divadlá, a tie prežívajú len veľmi ťažko. Situácia je v jednotlivých mestách veľmi rozdielna, lebo všade existujú iné možnosti a pravidlá pôsobenia a financovania. Ak by som položil rovnakú otázku v desiatich mestách, dostal by som desať rôznych odpovedí.

Vy však nie ste svojim povolaním divadelník...

Pôvodným povolaním som inžinierom geodetom v Paderborne, dnes už na dôchodku, ale divadlo je mojim druhým povolaním. Mám v Paderborne vlastné divadlo, režíroval som v ňom veľa inscenácií, niektoré ste mohli vidieť aj tu v Martine, som tiež prezidentom Spoločnosti amatérskeho divadla v Severnom Porýní – Vestfálsku, viceprezidentom Federácie nemeckých amatérskych

divadiel (BDAT), dostávam veľa medzinárodných pozvaní ako pozorovateľ, aj preto, že pozývam veľa súborov na náš festival. Dostávam pozvania aj ako lektor, veľa mladých ľudí ma pozýva na projekty, naposledy som robil projekt s mladými z Českej republiky, Poľska a Nemecka, robili sme hru, ktorá sa viaže k rokom 1933 – 50, práve sme ju skončili.

Máte ako režisér obľúbených autorov a hry alebo témy pre tvorbu autorského divadla?

V projektoch je podstatné, aby si mladí ľudia tvorili vlastné témy alebo tie hry, ktoré chcú sami stvárňovať. Majú niesť sami zodpovednosť za svoju hru a byť v práci a hre samými sebou. Aj preto v projektoch nie som režisér, ale projektový manažér. V spomínanom poslednom projekte bol režisérom poľský herec z Krakova, hovorili sme v ňom všetkými tromi jazykmi. Keď režírujem v mojom súbore, je vždy pre mňa veľmi dôležité, aby hra bola blízka mladým hercom. Tento týždeň sme dokončili hru – rozprávku, ktorú by sme mohli preložiť ako Chladné srdce. Je to hra o mladom chlapcovi, ktorý začal svoj život opustením matky, odchodom do púšte, ale zisťuje, že to bola hlúpa myšlienka, a preto sa vydá na inú cestu – po rieke. Je to však zlá rieka, vďaka ktorej získa veľa peňazí, no za ne musí odovzdať svoje srdce a nahradiť ho kameňom. Tak sa z neho stáva veľmi chladný muž, no po rokoch chce opäť získať svoje stratené srdce a už ako starý človek začať nový život. Myslím, že to, čo ukazuje táto rozprávka, máme aj dnes, ona presne ukazuje na naše ľudské správanie. Nemôžeme takto prežiť svoje životy, bez ľudského cítenia len prežívame, ale nežijeme.

Kto je autorom hry?

Hra je voľne vytvorená podľa starých rozprávok Williama Hauffa. Tie sme však rôzne popremieňali, lebo sme chceli vytvoriť výpoveď o dnešku. Predtým sme hrali hru o rybárovi a jeho žene, ktorá chcela stále viac a viac a viac, až nakoniec nemá nič. Toto je tiež veľmi súčasná téma, lebo od spoločnosti dostávame dosť, no aj tak túžime mať ešte viac, hoci toto množstvo nie je dobré pre život. Je skôr na jeho škodu...

... teda aj tak možno vidieť parafrázu rozprávky o rybárovi a zlatej rybke. Vidíte nejaké rozdiely medzi amatérskeým divadlom v Nemecku a na Slovensku? Z niekoľkých nemeckých predstavení, ktoré som mala možnosť vidieť u nás, sa mi zdá, že je v divadelnej výpovedi silnejšie, možno až krutejšie, ostrejšie v modelovaní vzťahov a konaní postav...

Rozdiely vidím, ale nie tak, ako ich pomenúvate. Divadlo v Nemecku je totiž veľmi diferencované a pestré. Máme veľa a rôznych typov festivalov, špecifických skupín, môžeme vidieť lepšie aj horšie inscenácie, so zaujímavými myšlienkami, tie isté hry v rôznych spracovaniach, ale to nie je typické pre krajinu, ale pre amatérske divadlo vo všeobecnosti. To, čo napríklad najviac obdivujem na amatérskom divadle na Slovensku, ale aj v Čechách, je, že veľa súborov má vlastný štýl inscenovania, že to nie je ani prerozprávanie hier, ani opakovanie iných inscenácií, že majú vlastnú myšlienku. Amatérske divadlo musí mať vlastnú architektúru a réžiu. Ak sa totiž snaží napodobňovať profesionálne divadlo, je to zlé. Amatérsky herec nemá rovnaké vzdelanie ako profesionálny herec, nemá systematickú prípravu a tréning, napríklad v práci s hlasom a telom. No svojím vnútorným svetom môže viac povedať než profesionálne divadlo. Treba len nájsť správnu tému a spôsob, ako ju so súborom divadelne predstaviť. Pre mňa je to vždy nový proces s novým začiatkom. Je to ako s vtákom fénixom. Každú hru musíte začínať nanovo, od začiatku. Ak sa vám aj podarí urobiť dobrú inscenáciu, ešte to nie je garancia, že dobrá bude aj tá nasledujúca.

PRIPRAVILA A PRELOŽILA
JAROSLAVA ČAJKOVÁ
Foto Filip Lašut

CÍTIM SA TU AKO DOMA

Rozhovor s MICHALOM ZAHÁLKOM (20), študentom Divadelnej vedy na Filozofickej fakulte Univerzity Karlovej. V ochotníckom prostredí sa dlhodobo venuje divadelnému súboru Jesličky v Hradci Královém ako autor, dramaturg, príležitostne ako režisér.

Pre nás je vzácnosťou, že na Scénickú žatvu do Martina z vlastnej iniciatívy dorazí študent z Čiech. Čo bolo tvojou motiváciou?

Prekvapuje ma, že je to také vzácné. Dlhodobo chodievam na Jiráskův Hronov a vždy sa mi tam veľmi páčili slovenské inscenácie. Tak som si povedal, že by bolo celkom príjemné zistiť, ako je na tom slovenské amatérske divadlo všeobecne. No a na Hronove v Spravodaji vyšla pozvánka na Žatvu, tak som prišiel.

Aký obraz si si za tých pár dní vytvoril o slovenskom ochotníckom divadle?

Utvrdil som sa v názore, že slovenské ako i české amatérske divadlo sú na vysokej úrovni, ak sa na ne dívam aj z medzinárodného pohľadu. Prekvapilo ma veľké zastúpenie súborov detí, ktoré hrajú divadlo a súborov hrajúcich pre deti, pretože na Hronove boli tento rok takéto inscenácie iba tri z tých asi dvadsiatich piatich produkcií. Páči sa mi, že sa na Slovensku tomuto odvetviu súboru venujú. Čo ma prekvapilo negatívne? Videl som asi tri mladé súbory s evidentne veľmi talentovanými hercami a asi aj schopnými inscenátormi, ktorí pracujú s vlastným dramatickým textom, ale ten má sporné kvality. Je výborné, že spracievajú vlastnú látku, ale bolo by dobré pracovať aj na dramaturgii. Pri niektorých súboroch som si celkom istý, že herci majú na viac, než im umožňuje text. A vo výsledku sa s ním na javisku bijú.

Opakuješ starú pravdu, že v Česku obdivujete slovenské herectvo. Zdá sa ti, že za ním zaostávajú dramaturgia a réžia?

Nechcem generalizovať z toho, čo som tu videl za pár dní. Ale je pravda, že mám taký dojem z viacerých predstavení. Na Hronove nie je môj pocit dramaturgickej nedostatočnosti až tak silný, ale z tohto prehľadu by som možno usúdil, že tento problém je tu ďaleko väčší.

Jiráskův Hronov, ktorý pravidelne navštevuješ, je v mnohých ohľadoch oveľa širšia akcia než Žatva, napriek tomu, mohol by si tieto dva festivaly nejako porovnať?

Prekvapilo ma, aký je martinský festival komorný, ako málo návštevníkov tu ostáva počas celého festivalu. Pritom je to škoda, pretože z hľadiska kvality divadla a tvorby na to nevidím dôvod. Na druhej strane sa mi vidí byť Žatva veľmi príjemná, lebo je oproti kolosálnemu Hronovu komornejšia, pokojnejšia. Užil som si ju.

Máš nejakú inšpiráciu z Hronova, ktorou by si chcel obohatiť Scénickú žatvu?

Priviezol by som viac divákov. To je asi jediné.

Hovoríme o tebe ako o divákovi, čo si však ako ochotník vytvoril?

Je toho viac. Asi najúspešnejšia bola inscenácia *Jen pro ten dnešní sen*, čo bola koláž zo starých českých filmov. Profesor Císař mal na to celkom pozitívny názor. Dostali sme cenu za scenár.

Pre nás na Slovensku je česká kultúra nesmierne podstatná, ale neplatí to naopak; ako vnímaš tento nepomer? Ako sa cítiš na Slovensku? Je ti cudzie?

Naopak, ja sa tu cítim ako doma. Jednak preto, že sem chodím už dlhé roky, a okrem toho som sa snažil vždy v Čechách vyhľadávať slovenčinu i slovenskú kultúru. Priznám sa k veľkej slabosti pre Lasicu a Satinského. Často v Čechách možno počuť, že mladá generácia, ku ktorej asi patrím, stráca so slovenčinou kontakt a stáva sa pre ňu cudzím jazykom, čo absolútne nechápem, pre mňa je celkom prirodzená. Dokonca hlásam myšlienku, že styk so slovenčinou posilňuje vnímanie češtiny, pretože si človek uvedomí množstvo drobností, ktoré mu nenapadnú, ale keď si všimne, ako niečo funguje v slovenčine, prirodzene porovnáva s češtinou a väčšmi si uvedomuje rodný jazyk. Takže sa tu naozaj cítim viac doma, než na návšteve.

To si asi vo svojej generácii skôr výnimka, nie?

Je to možné, nerobil som prieskum. Pravda je, že keď bol teraz Vlado Benko na Hronove s *Pastierom*, bol som na seminári a jedna kolegyňa povedala, že nemá rada predstavenia v cudzích jazykoch. Je pravda, že „východniarčina“ bola náročnejšia, napriek tomu to pre mňa nebol cudzí jazyk. Pre tú slečnu asi áno, ale radšej si myslím, že bola výnimkou ona.

O rok sa uvidíme?

V zime sa chystám na študijný pobyt do Francúzska, neviem teda, ako mi to vyjde...

PRIPRAVIL MIROSLAV DACHO

KALEIDOSKOP SŽ

Divadlo povznáša dušu

Rozhovor s JOZEFOM GAVLÁKOM, držiteľom Ceny Jozefa Kronera za celoživotný prínos v hereckej tvorbe v neprofesionálnom divadle.

Koľko rokov ste pri divadle?

Keď do toho zarátam aj školu, vyše päťdesiat.

Nevyzeráte.

Ďakujem pekne. Bude to zrejme divadlom, lebo kým je človek hravý, môže robiť divadlo. A keď sa už nevie alebo nechce hrať, ne-

môže ho robiť, lebo divadlo je hra, ktorá povznáša dušu človeka. To je fundament, čo živí aj telo. Má to bezprostrednú súvislosť.

Ako ste sa dostali k divadlu?

Ako mi hovorila moja mať, keď som mal štyri roky, hral som v škôlke nejakého starého deda s fajkou. Od starého otca som mal veľkú fajku zo štyroch dielov. Už na samom začiatku sa mi fajka rozpadla, ale vraj som ju poskladal bez toho, aby

som vypadol z roly. Nedal som sa vyvieť z miery. To je zrejme vrodená schopnosť improvizácie, prispôsobivosť zmeneným podmienkam.

A v dospelosti?

V škole som pracoval v dramatickom krúžku a keď som prišiel z vojenčiny, zvláštnou zhodou okolností som sa dostal na konkurz do Hviezdoslava, kde pôsobím až dodnes.

Pamätáte si, čo ste na konkurze robili?

Bola to zvláštna situácia. Išli sme s kamarátom okolo divadla, všade sa svietilo, chceli sme sa pozrieť, čo sa deje. Práve sa konal konkurz. Boli tam nejakí študenti a porota, nevedel som, kto v nej je. Sadli sme si do predposledného radu, pozerali a smiali sa na nich. Kamarát bol tiež herec, Štefan Ondruš, výborný komediant. Za nami sedel Peter Gažo a hovorí: „Choďte aj vy na javisko.“ Tak som vstal a vyšiel na javisko, začal som robiť etudy a „švandu“ z poroty. Hneď nás aj s kamarátom zobrali. Potom sme dlho spolupracovali. Ako tak nad tým premýšľam, sú to Božie riadenia.

Na ktoré postavy si rád spomínate?

Charakterové roly som hrával až v neskoršom veku. Hral som Zdravého nemocného a Lakomca, to boli moje najväčšie postavy. Mám za sebou asi štyridsať celovečerných premiér a rôzne iné akcie – estrády, literárne pásma, večery poézie. Mal som toho dosť. Pôso-bil som aj u „profíkov“.

Ako si spomínate na Scénickú žatvu?

Boli sme tu viackrát a zožali sme niekoľko úspechov. Získali sme aj nejaké ceny. Martin je naša srdcovka, radi sem chodíme.

Jozef Gavlák sa narodil v roku 1938 v Partizánskej Lupči, študoval na SVŠ a Strojníckej priemyselnej škole v Košiciach, pracoval ako konštruktér v Železoriudných baniach v Spišskej Novej Vsi. Recitácii a divadlu sa venuje od študentských čias, od roku 1963 pôsobí v Divadelnom súbore Hviezdoslav v Spišskej Novej Vsi. Bol aktívny aj ako člen samosprávy divadelného súboru, od roku 2006 do roku 2009 ako jej predseda. Jeho ochotnícka divadelná činnosť a herecké výkony už ocenil primátor mesta Spišská Nová Ves i niekoľko odborných porôt na divadelných súťažiacich a prehliadkach. Nezabudnuteľná je jeho postava Chmelíka v inscenácii hry Osválda Zahradníka Sóló pre bicie (hodiny), postava Lopuškina v Čaji u pána senátora od Ivana Stodolu, postava profesora Jordana v Takmer božskom omyle Ivana Bukovčana, ako aj postava Harpagona v Molièrovom Lakomcovi.

DÁRIA FEHÉROVÁ

Jazyk pre mňa nie je prekážkou

Rozhovor s MICHAELOU VISKUPIČOVOU, ktorá získala cenu za Tvorivý čin roka na Scénickej žatve 2010 za prednes básne P. O. Hviezdoslava Anča

Predstavili ste sa s dvoma textami: Hviezdoslavova Anča a Puškinov Eugen Onegin. S ktorým pracujete dlhšie?

S Ančou. Tento text už mám vžitý. Pracujem s ním skoro dva roky. Minulý rok som vyhrala Hviezdoslavov Kubín a s Oneginom som skončila na Hviezdoslavovom Kubíne tento rok druhá.

Ako ste sa vysporiadali s Hviezdoslavovým jazykom?

Zo začiatku to bola výzva. Ale teraz už som aj Onegina vyhľadala v staršom preklade, pretože starý jazyk a staršie texty ma viac inšpirujú a nadchýňajú. Jazyk pre mňa nie je prekážkou, ale spôsobom, ako vyjadriť myšlienky.

Robili ste aj súčasné texty, alebo plánujete?

Zmena je život, takže plánujem. Dúfam, že sa mi podarí nájsť súčasného autora, možno aj poéziu, ale radšej prózu. Vyskúšam a uvidím, čo to prinesie.

Viete Anču a Onegina nejakým spôsobom diferencovať?

V oboch textoch ide o podobnú a zároveň rozdielnú tematiku. Sú smutné, v jednom končí vzťah, v druhom život. V oboch textoch sa však nachádzam v inej polohe.

Ktorý z nich je vám bližší?

Ten, s ktorým som dlhšie. Anča je moja srdcovka. Na Oneginovi musím ešte pracovať. Samozrejme, že aj na Anči sa dá niečo meniť, niečo zlepšovať, ale s Oneginom ma čaká dlhšia cesta. Anča je vžitejšia.

Takže sa ešte nechcete tých textov vzdať...

Určite nie. Keďže sa mením ja, aj oni sa menia a uvidíme, v akej polohe skončia. Zatiaľ rozprávajú o mojom súčasnom živote. Keby som ich recitovala o desať rokov, možno by zazneli úplne inak.

Kde máte možnosť texty prezentovať?

Na rôznych, aj medzinárodných súťažiach; teraz aj na Scénickej žatve. A keďže to vedia aj v mojom okolí, recitovala som napríklad v škole. Kam ma pozvú, tam rada prídem a tieto texty „oprášim“.

DÁRIA FEHÉROVÁ

Divák má možnosť voľby

Rozhovor s RAMEZOM ALASWADOM zo Sýrie (na fotografii vľavo), tvorcom a hercom inscenácie Osamotený

Ako sa vám hralo na Slovensku?

Veľmi dobre. My sme vďační za takéto publikum. Napriek jazykovej bariére to bolo úžasné.

Vaša inscenácia vyzerá veľmi profesionálne.

Áno, sme profesionáli a živíme sa divadlom a aj mnohým iným. S Nawarom sme spolužiaci už zo školy. V našom divadle mávame premiéry tak každé dva roky.

Čo bolo inšpiráciou k hre? Článok v novinách alebo vlastná skúsenosť?

Nie je to osobná skúsenosť. Túto ideu som už mal ako študent, a keď sme hľadali námet na novú inscenáciu, povedal som Nawarovi, že väzenie mám v hlave. Robili sme brainstorming a hľadali príbeh. Naša spoločnosť sa vo svojich inscenáciách často zaoberá sociálnymi problémami a problémami ľudskosti. Chceli sme preto vytvoriť príbeh o väzňovi a jeho „bacharovi“, o ich vzťahu. Medzi riadkami textu je mnoho odkazov, keďže veľa krajín má skúsenosť s totalitným režimom a s ľuďmi, ktorí sú väznení.

Herci a autori textu Osamotený Nawar Bulbul a Ramez Alaswad sú absolventi Dramatického inštitútu v Damasku v Sýrii (1998). Okrem divadla účinkujú vo filme a televízii, aj v iných divadelných produkciách. Sú členmi syndikátu sýrskych umelcov. Nezávislú divadelnú skupinu Al-Khareef založili v roku 2006. Inscenácia Osamotený je ich tretím spoločným dielom. Mala premiéru v roku 2008 a dosiaľ s ňou precestovali niekoľko destinácií.

MIRIAM KIČIŇOVÁ

Tento ročník je špecifický tým, že sa tu bol po dlhom čase pozrieť niekto z vášho parlamentu. Musím povedať, že som očarený Národným domom a jeho Štúdiom, pretože nie je zvykom stavať nové divadlá a nerozumiem, ako to Martin finančne zvláda, ale majú tu dve fantastické divadelné budovy. Rád by som Martin ukázal ako príklad menším rakúskym mestám, kde by sa tiež mohol uskutočniť podobný festival. Martin je stálym miestom v európskom amatérskom divadle: keď poviete Martin, všetci ho poznajú. To, čo sa tu podarilo vytvoriť a na takej úrovni, stojí veľa peňazí aj úsilia.

Josef Hollos, prezident stredoeurópskej sekcie AITA/IATA

Ocenenia na Scénickej žatve

V súlade s platnými ustanoveniami oceňovania najvýznamnejších tvorivých aktivít v oblasti osvetu a miestnej kultúry Ján Tazberik, generálny riaditeľ Národného osvetového centra udelil

Poctu generálneho riaditeľa Národného osvetového centra:

PhDr. Stanislavovi Böhmovi za výrazný podiel na rozvoji umeleckého prednesu v miestnych a regionálnych podmienkach;

Márii Adamčiakovej pri príležitosti životného jubilea 75 rokov za výrazný a dlhoročný podiel na rozvoji kultúrneho života v meste Spišská Nová Ves;

Jozefovi Kováčikovi pri príležitosti životného jubilea 70 rokov za výrazný prínos v oblasti ochotníckeho divadla a šírení umeleckých hodnôt na Slovensku i medzi zahraničnými Slováckmi;

Mgr. Jánovi Kincelovi, Anne Kubánovej, PaedDr. Márii Kubovcovej pri príležitosti 140. výročia ochotníckeho divadelného diania v Novom Meste nad Váhom za dlhoročnú aktívnu divadelnú činnosť a výrazný podiel na rozvoji a šírení umeleckých hodnôt na Slovensku i medzi zahraničnými Slováckmi v Srbsku

Lubomírovi Malcovi pri príležitosti 140. výročia ochotníckeho divadelného diania v Novom Meste nad Váhom za dlhoročnú aktívnu činnosť v činohernom ochotníckom a bábkovom divadle;

Divadelnému ochotníckemu súboru Timrava pri príležitosti 65. výročia založenia súboru za výrazný podiel na rozvoji a šírení umeleckých aktivít v oblasti ochotníckeho divadla v miestnych i celoslovenských podmienkach.

Medailu Daniela Gabriela Licharda:

Zdenke Matějковой za výrazný podiel na rozvoji umeleckého prednesu v miestnych a regionálnych podmienkach;

Ing. Štefanovi Orságovi pri príležitosti životného jubilea 60 rokov za výrazný podiel na rozvoji amatérského divadla v zahraničí;

Stupnianskemu divadlu pri príležitosti 75. výročia vzniku za výrazný podiel na rozvoji a šírení umeleckých hodnôt v ochotníckom divadle v miestnych a celoslovenských podmienkach;

Ocenení Medailou Daniela Gabriela Licharda

Ocenení Poctou generálneho riaditeľa NOC

Stanislavovi Krížovi in memoriam za celoživotný výrazný podiel na rozvoji a šírení umeleckých kvalít v oblasti ochotníckeho divadla v miestnych a celoslovenských podmienkach;

Divadelnému združeniu Partizánske pri príležitosti 30. výročia založenia súboru za výrazný umelecký prínos v ochotníckom divadle na Slovensku a v Európe;

Mgr. Jozefovi Krasulovi pri príležitosti 30. výročia vzniku založenia Divadelného združenia Partizánske za mimoriadny podiel na rozvoji amatérského divadla na Slovensku i v zahraničí;

Divadelnému súboru dospelých Pišinger pri OcÚ Bystrička pri príležitosti 90. výročia vzniku za úspešnú reprezentáciu regiónu Turiec doma i v zahraničí v oblasti divadla;

PhDr. Mišovi Kováčovi-Adamovi, CSc., dlhoročnému šéfredaktorovi Festivalového denníka Scénickej žatvy pri príležitosti životného jubilea 80 rokov za dlhoročné a mnohostranné obohacovanie a rozvoj amatérského a bábkového divadla na Slovensku i v zahraničí;

Mgr. Jánovi Jurákovi pri príležitosti životného jubilea 80 rokov za dlhoročnú prácu v kultúrno-osvetovej činnosti, najmä v ochotníckom divadle, pri zachovávaní ľudových tradícií a vydavateľskú činnosť v oblasti regionálnej histórie.

Z hodnotenia detskej poroty, ktorej jediným členom a zároveň predsedom bol Filip Pavlac (vek 3 a 3/4 roka)

k scénickej miniatúre Zrkadielko, povedzže mi: „Dost čudné.“

k scénickej miniatúre O hladnom prasiatku: „Dost super.“

k inscenácii Príbeh laponského mlynára: „Kedy to skončí?“

k inscenácii Tanec na streche: „Taktó sa budeme hrať so stoličkami doma.“

ZOSTAVIL MIRO DACHO

Foto Filip Lašut